

V S E B I N A

500 let samostana in cerkve v Novem mestu:

I. Zgodovinski pregled.....	141
II. Gimnazija.....	142
III. Pomembnejši patri-profesorji na novomeški gimnaziji.....	143
IV. Priprava praznovanja.....	145
V. Glavna proslava 500 letnice.....	146
VI. Koncert.....	151
VII. Čestitka p. generala.....	152
VIII. Poročilo vatikanskega radia o proslavi.....	152

I z p r o v i n c i a l a t a :

Zahvala p. provinciala novomeškemu samostanu.....	153
Mesečna konferenca za december.....	153

I z t a j n i š t v a :

Seja slovenskih višjih predstojnikov.....	153
Seja frančiškanskih provincialov.....	154
Duhovne vaje v letu 1973.....	155
Ljudski misijon.....	155
Naši bolniki.....	155

Z a p r e n o v o r e d a :

Papežev govor predstavnikom konferenc višjih redovniških predstojnikov in predstojnic..	155
--	-----

R a z n o :

100 letnica posvečenja p. Kalista Herica..	158
Obhajali smo 60 letnico slovenske ameriške franciškanske skupnosti.....	158

Leto XXVI, št. 11
Ljubljana, 30. novembra 1972

SLOVENSKE
FRANČIŠKANSKE
PROVINCIE
SV. KRIŽA

500 LET SAMOSTANA IN CERKVE V
NOVEM MESTU

I. Zgodovinski pregled

Kakor očak, ponosen, mogočen in častitljiv, se dviga naš samostan v Novem mestu nad čudovito zeleno, leno in plaho Krko, na trdni skali že 500 let. Pol tisočletja se iz tega samostana dviga v nebo tiha, a iskrena molitev, na Novo mesto in okolico pa se od tu razširja in oznanja božja beseda.

Ko vstopamo v samostan in se mimogrede ozremo kvišku, opazimo nad vrati napis - kamnito pričo našega slavlja:

CONV. PP. FRANCISC. 1472 PIORUM ELEEMOS. FUND.

/ Conventus Patrum Franciscanorum 1472 Piorum eleemosinis fundatus - Samostan patrov frančiškanov ustanovljen 1472 z miloščino pobožnih. /

Frančiškovi sinovi so prišli v Novo mesto 31. oktobra 1469. Pribežali so pred Turki iz Bosne preko Karlovca in Metlike. Ljudje so jih radi sprejeli. V oskrbo so dobili kapelo sv. Lenarta, ki jim jo je izročil fireški škof, namestnik oglejskega patriarha. Škof jo v pišmu imenuje kapela, bila pa je cerkvice, v kateri sta bila vsaj dva oltarja, ker sta bila v njej vpeljani dve bratovščini: ena v čast sv. Lenartu, druga pa v čast sv. Petru.

V Franciji so tedaj zelo častili sv. Lenarta, ki so ga imeli za čudodelnika. Tudi v Novem mestu so ljudje radi obiskovali njegovo cerkvico in se obračali nanj v stiskah in potrebah. Toda ta cerkvica ni vedno ostala. Mesto je odobrilo nakup nekaj hiš in vrtičkov za samostan in cerkev. Že leta 1472 je bil zgrajen samostan, kapela sv. Lenarta pa je bila povečana in posvečena v cerkev. Stroške zidave je prevzela Elizabeta Snopovčana. Kasneje so staro cerkvico podrli in sezidali novo in sicer tam, kjer stoji sedaj. Posvetil jo je pičenski škof Paschazij, ali leta 1478 ali 1487 - kdaj točno, ni dognano.

2. julija 1473 je oglejski patriarh Marij izdal ustanovno listino, v kateri so bile zagotovljene vse pravice frančiškovim sinovom pri oznanjevanju evangelija. To listino je leta 1500 potrdil Frančisek Molani, leta 1514 pa ponovno papež Leon X.

V juniju po osmini praznika presv. Rešnjega Telesa leta 1664 je požar uničil vse mesto razen Kapitlja, kapiteljske cerkve in nekaterih hiš na Bregu / to je na levem bregu Krke pod Kapitljem /. Takrat sta pogorela tudi cerkev in samostan. Cerkev so začeli takoj popravljati. Na zidovje, ki je ostalo, so po načrtu kanonika Mati je Kastelca postavili zidan obok v romanskem slogu. Najbrž so tedaj zazidali tudi konice

gotških oken v prezbiteriju. Polagoma so jo opremljali in lepšali. Leta 1866 je zidarski mojster G. B. P a s c o l i izdelal cerkveno pročelje in vrata v bizantinsko gotskem slogu. Sedanje orgle je postavil orglarski mojster F r a n c G o r š i č leta 1891, po veliki noči. Letos so bile izčiščene in popravljene in še sedaj brezhibno delujejo. Orgle iz leta 1764 so sedaj v župnijski cerkvi v Brusnicah.

Leta 1902 je dal p. O t o k a r A l e š tedanji gvardijan - od leta 1890 pa do 31. II. 1893 je bil tudi pradžavatelj petja na gimnaziji - preslikati ladjo. Delo je izročil slikarju M a t i j u K o ž e l j u iz Kamnika. Delo je bilo težko, ker ima ladja banjast in ne gotski obok. Ta obok je Koželj razdelil v tri polja in pas nad korom. V ta polja je prav plastično naslikal gotska rebra. Iz križišč teh reber in posameznih kotov rastejo potem pravilno v gotskem slogu stilizirani listnati okraski. Na stenah so podobe: Sv. Družina, Sv. Frančišek, ko prejema rane, Sv. Anton Padovanski, ko pridiga ribam, prebl. Devica Marija na prestolu, ob njej pa sv. Frančišek in sv. Bonaventura, Sv. Ludovik - kralj in zaščitnica tretjega reda sv. Elizabeta Ogrska. Na drugi strani pa sv. Klara in sv. Marjeta Kortonska.

Leta 1911 so prizidali poleg starega samostanskega hodnika v kvadratu lurško kapelo z oltarjem lurške Matere Božje. Leta 1919 pa jo je slikar S i m o n O g r i n s svojim sinom M i r k o m poslikal, obenem pa je popravil in očistil slike v prezbiteriju. Z oporoko J o s i p a K o š i č k a je cerkev leta 1925 pridobila štiri bronaste zvonove. Leta 1945 je dal p. C i p r i j a n N a p a s t obnoviti barvna okna v prezbiteriju, ker so bila med druge svetovno vojno poškodovana. Leta 1965 je dal tedanji gvardijan p. U r b a n G r g u r i č obnoviti pročelje in vso zunanost cerkve.

Pred petimi leti je v samostanski cerkvi sv. Lenarta ljubljanski nadškof dr. Jožef P o g a č n i k ustanovil župnijo. Župnija obsega del Novega mesta in okolice ter ima okrog 6000 prebivalcev. V župniji so štiri podružnice: Gotna vas, Veliki Slatnik, Smolenja vas in Potov vrh. Župnija ima dva izrazita dela, ki pa se počasi stapljata drug z drugim. Najbližji cerkvi je mestni del z industrijskim področjem okrog tovarne IMV, zaledje je pa že na podeželju. Čas petih let je kratek, vendar se je župnija razrasla kakor gorčično zrno v mogočno drevo, v močan steber škofije. Zato je g. nadškof lahko rekel po slovesni sv. maši: "Danes se je pokazalo, kako nujno je bilo tu ustanoviti župnijo."

II. G i m n a z i j a

Posebno poglavje v zgodovini novomeškega samostana pomeni gimnazija. Lani je praznovala 225 let obstoja. Ustanovitvi gimnazije je botrovala gospodarska stiska. Da bi se mestu pomagalo iz stiske, v katero je zašlo, se na posvetovanjih niso na nič drugega in boljšega spomnili kakor na to, da se v Novem mestu uvedejo javne lat. šole pri frančiškanih. "V mesto bi prišlo več dijakov, ki bi porabili vsakovrstna živila, zato bi se pobiral večji konsumni

davek. Tudi mnogi meščani in vdove bi si lažje preskrbeli živila. Prav tako meščanom ne bi bilo več potrebno pošiljati svojih mladoletnih otrok v oddaljene kraje v šole in si tako ustvarjati velike stroške, ki jih že sedaj ne morejo več zmagovati in bi zaradi tega v malo letih prišlo do tega, da bi hiše opustele, pričele bi razpadati, ker jih ne bi mogli obdržati v dobrem stavbnem stanju. Če bi pa imeli dijake, bi vsakdo lahko vnaprej pravilno odplačeval. Ustanovitev gimnazije bi koristila tako nam Novomeščanom kakor tudi vsem Hrvatom, ki so le nekaj ur oddaljeni od mesta, kjer bi se v veliko korist naučili nemškega jezika. Imeli bi tudi manjše stroške, kajti tudi njim povzroča pošiljanje sinov v daljne kraje večje izdatke. - Zato najponižneje in na kolenih prosijo cesarico *Marijo Terezijo*, da jih usliši in blagovoli v Novem mestu ustanoviti šest latinskih šol od prve do vključno šeste /retorike/, tukajšnjim patrom frančiškonom pa milostno zaukaže, da prevzemo to breme pouka na svoja ramena proti pripadajočemu letnemu plačilu. " /225 let novomeške gimnazije, str 9/.

K ustanovitvi gimnazije je pripomogel tudi takratni provincial kranjske frančiškanske redovne provincije, p. *Sigismund Skerpin*. Marija Terezija pa je s pismenim sporočilom 16. aprila 1746 poslanim p. *Sigismundu Skerpinu* privolila v ustanovitev gimnazije. P. *Sigismund* ga je prejel 6. maja 1746. V njem Marija Terezija sporoča: Da nima nobenih pomislov, da ne bi ugodila prošnji Novomeščanov, da se pri frančiškanih ustanovi šest nižjih latinskih šol /gimnazija/, če se bo s tem mestu pomagalo iz stiske in če patri frančiškani privolijo, da prevzamejo pouk v teh šolah proti posebnemu plačilu. Pripominja pa, da se zaradi prevzema pouka v frančiškanskem samostanu nikakor ne sme povečati število duhovnikov.

Tako so frančiškani dobili v roke gimnazijo, ki so jo vodili od ustanovitve l. 1746 pa do leta 1870, ko je postala državna. Toda tudi od tega leta dalje so patri še poučevali. V 225 letih je poučevalo na novomeški gimnaziji 467 učnih moči. Od teh je bilo patrov točno 100. Zadnji pater, ki pa je bil tudi že profesor in je poučeval na gimnaziji, je bil p. *Ladislav Hrovat* - od leta 1855 do leta 1890. Od leta 1878 pa do leta 1919 so patri vodili deško osnovno šolo.

Iz novomeškega samostana ni nikoli izhajala srednjeveška mračnost in tema, pač pa globoka vera, kultura in znanje, ki je človeku luč v prodiranje skrivnosti naravnih zakonov. Danes je v Novem mestu drugače kot pred sto leti - mladi frančiškani si nabirajo modrosti na gimnaziji, ki so jo pred 226 leti ustanovili naši so-bratje. Bog torej le ne plačuje samo do tretjega kolena.

III. P o m e m b n e j š i p a t r i p r o f e s o r j i
n a n o v o m e š k i g i m n a z i j i.

p. Ladislav Hrovat: jezikoslovec, prevajalec,